

TANQIDIY VA IJODIY FIKRLASH ORQALI BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI KASBIY KOMPONENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

Rustamjonov Shoxruxbek Akmaljon o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti mustaqil tadqiqotchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19347791>

Annotatsiya : Ushbu tezisdagi tanqidiy va ijodiy fikrlash orqali bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda pedagogik jarayonda interfaol metodlardan foydalanish, muammoli ta'lim, hamkorlikda o'qitish hamda refleksiv yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, talabalarda mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish, pedagogik vaziyatlarni tahlil etish va ijodiy yondashuvni shakllantirish orqali ularning kasbiy faoliyatga tayyorgarligini oshirish yo'llari ko'rsatib berilgan. Olingan natijalar jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish muhim pedagogik omil ekanligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, ijodiy fikrlash, kasbiy kompetentlik, jismoniy tarbiya, pedagogik texnologiyalar.

Annotation: This thesis examines the development of professional competence of future physical education teachers through critical and creative thinking. The study analyzes the importance of interactive teaching methods, problem-based learning, collaborative learning, and reflective approaches in the educational process. It also highlights ways to enhance students' independent thinking, decision-making skills, pedagogical situation analysis, and creative approach, which contribute to their professional readiness. The results confirm that the development of critical and creative thinking is an essential pedagogical factor in training future physical education teachers.

Keywords: critical thinking, creative thinking, professional competence, physical education, pedagogical technologies.

Аннотация: В данной тезисной работе рассматривается развитие профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры через критическое и творческое мышление. В исследовании анализируется значение интерактивных методов обучения, проблемного обучения, совместного обучения и рефлексивного подхода в образовательном процессе. Также показаны пути формирования у студентов самостоятельного мышления, принятия решений, анализа педагогических ситуаций и творческого подхода, что способствует повышению их профессиональной готовности. Полученные результаты

подтверждают, что развитие критического и творческого мышления является важным педагогическим фактором в подготовке будущих учителей физической культуры.

Ключевые слова: критическое мышление, творческое мышление, профессиональная компетентность, физическая культура, педагогические технологии.

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar zamonaviy pedagog kadrlarni tayyorlash sifatini oshirish, ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirish hamda innovatsion yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etishga qaratilgan. Ayniqsa, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida tanqidiy va ijodiy fikrlashni shakllantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida e'tirof etilmoqda. Chunki jismoniy tarbiya o'qituvchisi nafaqat o'quv jarayonini tashkil etuvchi, balki o'quvchilarning sog'lom turmush tarzini shakllantiruvchi, ularni jamoaviy faoliyatga yo'naltiruvchi yetakchi shaxs hisoblanadi. Tanqidiy fikrlash talabalarga axborotni tahlil qilish, muammoli vaziyatlarni baholash, asosli xulosa chiqarish va to'g'ri qaror qabul qilish imkonini beradi. Ijodiy fikrlash esa yangi g'oyalarni ishlab chiqish, nostandart yondashuvlarni qo'llash hamda pedagogik jarayonni qiziqarli va samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Ushbu ikki turdagi fikrlashni uyg'unlashtirish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi. Mavzuning dolzarbligini shundaki, zamonaviy ta'lim jarayonida faqat nazariy bilimga ega bo'lgan mutaxassis emas, balki murakkab pedagogik vaziyatlarda tezkor va to'g'ri qaror qabul qila oladigan, ijodkor va tashabbuskor o'qituvchilarga ehtiyoj ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, jismoniy tarbiya yo'nalishidagi talabalarni tayyorlashda tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotning maqsadi bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish orqali ularning kasbiy kompetentligini oshirish yo'llarini ilmiy asoslashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

- tanqidiy va ijodiy fikrlash tushunchalarining pedagogik mohiyatini yoritish;
- jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida ularning ahamiyatini tahlil qilish;
- interfaol metodlar orqali kasbiy kompetentlikni rivojlantirish yo'llarini aniqlash;
- amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti – oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash jarayoni.

Tadqiqot predmeti – tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish orqali kasbiy kompetentligini shakllantirish jarayoni. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda tanqidiy va ijodiy fikrlashni integratsiyalashgan holda rivojlantirishning samarali pedagogik shart-sharoitlari asoslab beriladi. Tadqiqotning amaliy ahamiyati ishlab chiqilgan tavsiyalar jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida dars samaradorligini oshirish va talabalarning kasbiy tayyorgarligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda tanqidiy va ijodiy fikrlashni shakllantirish muhim pedagogik omil hisoblanadi. Chunki jismoniy tarbiya fani nafaqat harakat faoliyatini o'rgatishga, balki o'quvchilarda mustaqil qaror qabul qilish, vaziyatni tahlil qilish, jamoada ishlash va sog'lom turmush tarzini shakllantirishga yo'naltirilgan murakkab pedagogik jarayonni o'z ichiga oladi. Shu bois, o'qituvchining kasbiy kompetentligi bilim, ko'nikma va malakalardan tashqari, uning fikrlash darajasi bilan ham chambarchas bog'liqdir. Tanqidiy fikrlash bo'lajak o'qituvchilarga pedagogik jarayonda uchraydigan muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, mavjud ma'lumotlarni solishtirish, asosli xulosa chiqarish va to'g'ri pedagogik qaror qabul qilish imkonini beradi. Masalan, sport mashg'ulotlarida o'quvchilarning jismoniy tayyorgarlik darajasi turlicha bo'lgan holatlarda o'qituvchi vaziyatni chuqur tahlil qilib, individual yondashuvni tanlay olishi zarur. Bu esa tanqidiy fikrlashning amaliy ifodasidir. Ijodiy fikrlash esa o'quv jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etishda muhim rol o'ynaydi. Bo'lajak o'qituvchi yangi o'yin texnologiyalarini ishlab chiqishi, mashg'ulotlarni innovatsion usullar asosida tashkil etishi hamda o'quvchilarning motivatsiyasini oshiruvchi metodlarni qo'llashi lozim. Bu jarayonda ijodkorlik pedagogik faoliyatning samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, interfaol ta'lim metodlari bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. "Aqliy hujum", "klaster", "FSMU", "loyiha asosida o'qitish", "muammoli ta'lim" kabi metodlar talabalarning mustaqil fikrlashini faollashtiradi, ularni tahlil qilish va xulosa chiqarishga yo'naltiradi. Guruhli mashg'ulotlar va jamoaviy sport o'yinlari talabalarda hamkorlik, muloqot va liderlik sifatlarini rivojlantiradi. Bu jarayonlarda talabalar o'z fikrini asoslash, boshqalarning fikrini tinglash va umumiy qarorga kelish ko'nikmalarini egallaydilar. Bu esa kasbiy kompetentlikning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Pedagogik amaliyot jarayoni ham bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Real ta'lim muhitida ishlash tajribasi talabalarni nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lashga, pedagogik vaziyatlarni tez va to'g'ri baholashga hamda ijodiy yondashuvlarni qo'llashga o'rgatadi. Tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini oshirishda asosiy omillardan biri bo'lib, ularni zamonaviy ta'lim talablariga javob beradigan malakali pedagog sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda tanqidiy va ijodiy fikrlashni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki muammoli vaziyatlarni tahlil qila oladigan, tezkor qaror qabul qiladigan, innovatsion yondashuvlarni qo'llay oladigan ijodkor shaxs bo'lishi zarur. Tanqidiy fikrlash talabalarga pedagogik jarayonni chuqur tahlil qilish, asosli xulosa chiqarish va to'g'ri qaror qabul qilish imkonini bersa, ijodiy fikrlash esa dars jarayonini samarali va qiziqarli tashkil etishga, yangi metod va texnologiyalarni ishlab chiqishga xizmat qiladi. Ushbu ikki fikrlash turining uyg'un rivojlanishi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi. Interfaol ta'lim metodlari, guruhli ishlar, loyiha asosida o'qitish hamda pedagogik amaliyot jarayonlari talabalarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi. Bu esa ularning kasbiy kompetentligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Umuman olganda, tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini zamonaviy talablar asosida tayyorlashning muhim pedagogik sharti bo'lib, ularning professional faoliyatda muvaffaqiyatli ishlashiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020-yil.
2. O'zbekiston Respublikasining "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2015-yil (yangilangan tahrir).
3. Mirziyoev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Xodjayev B.X. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. Tolipov O'., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2016.
6. Yusupov R. Jismoniy tarbiya va sport pedagogikasi. – Toshkent, 2018.
7. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. – Toshkent: Sharq, 1999.

8. Dewey J. How We Think. – Boston: D.C. Heath, 1933.
9. Facione P.A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus. – California, 1990.
10. Paul R., Elder L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Professional and Personal Life. – USA, 2019.